

Вебконсультація «Організація навчання шкільних предметів державною мовою: особливості, завдання і забезпечення якості знань»

1. Питання та відповіді.

Якою мовою проводиться навчання в закладах освіти України?

Відповідь. Міністерство освіти і науки України (лист МОН України від 01.02.2018 р. № 1/9-74 «Щодо застосування державної мови в освітній галузі» звертає увагу на те, що відповідно до Конституції України, Закону України «Про освіту» мовою освітнього процесу в закладах освіти є державна мова.

Таким чином, у закладах освіти уроки, лекції, практичні та семінарські заняття та навчально-виховні заходи в рамках освітнього процесу повинні відбуватися українською мовою. Державна мова має використовуватися як мова навчальних матеріалів, ведення занять, різноманітних заходів, спілкування педагогічних, науково-педагогічних та інших працівників зі здобувачами освіти в рамках освітнього процесу.

Що означає поняття «освітній процес»?

Відповідь. У статті 1 Закону України «Про освіту» визначено, що «освітній процес» – система науково-методичних і педагогічних заходів, спрямованих на розвиток особистості шляхом формування та застосування її компетентностей.

Яка структура мовно-комунікативної компетентності вчителя відповідно до Професійного стандарту для вчителів початкових класів та вчителів закладів загальної середньої освіти?

Відповідь. Структура мовно-комунікативної компетентності вчителя така:

- комунікативні якості, які характеризують наявність і розвиток здатності до спілкування;

- комунікативні здібності: володіння ініціативою в спілкуванні, здатність емоційно відгукуватись на стан партнерів по спілкуванню, здатність до самоактивізації та активізації партнера по спілкуванню;
- знання норм і правил спілкування;
- знання етичних стандартів педагогічної діяльності, естетичних і моральних цінностей, культурних традицій, вікових, інтелектуальних та інших характеристик і дотримання цих стандартів та використання цих знань у процесі спілкування;
- уміння слухати;
- уміння говорити, мовленнєва культура.

Яке місце серед ключових компетентностей займає компетентність «вільне володіння державною мовою»?

Відповідь. «Вільне володіння державною мовою» є чільною ключовою компетентністю. Тобто здобувач освіти повинен оволодіти українською мовою як рідною.

Які вміння передбачає компетентність «вільне володіння державною мовою»?

Відповідь. Передбачається здійснювати комунікацію в усній та письмовій формі на основі знання функцій мови, ресурсів (лексики, граматики) і норм сучасної української літературної мови, типів мовної взаємодії, особливостей стилів мовлення інформаційних та художніх текстів, медіатекстів тощо; здобувати та опрацьовувати інформацію з різних (друкованих та цифрових, зокрема аудіовізуальних) джерел у різних освітніх галузях і контекстах, критично осмислювати її та використовувати для комунікації в усній та письмовій формі, для обстоювання власних поглядів, переконань, суспільних і національних цінностей; відповідально, усвідомлюючи цінність української мови як мови взаємодії на всій території держави, використовувати мовні засоби для досягнення особистих і суспільних цілей у життєвих та навчальних ситуаціях, творчого самовираження.

Що таке культура мови?

Відповідь. На академічному рівні поняття культури мови складається з таких ступенів освоєння літературної мови:

правильності мови, тобто додержання літературних норм, що сприймаються тими, хто говорить і пише, ідеально за загальноприйнятим і збереженим зразком;

мовної майстерності, тобто не тільки додержання норм літературної мови, а й уміння вибрати зі співіснуючих варіантів найточніший у смисловому відношенні, стилістично й ситуативно доцільний, виразний, зрозумілий і т. п.

Як правильно вітатись?

Відповідь. Як стверджують сучасні мовознавці, зокрема, професор, академік Олександр Пономарів, в українській літературній мові усталилися такі форми вітань: *"Доброго ранку! Добрий день! Добридень! Добрий вечір! Добри́вечір!"...*

Цю низку різних форм вітань можна і продовжити, українська мова ними пребагата. Наші питомі слова і форми вітань-прощань не загубилися, вони – у вічно живих творах українських класиків, вони – ще на вустах старшого покоління або в пам'яті тих, хто чув їх не спотвореними. Їх відроджують активні громадяни суспільства, справжні борці за українську мову. Бо ж звучать так природно, гарно і чисто! Звучать достоту по-українському: мелодійно, органічно й милозвучно:

– Доброго ранку! Радий бачити Вас! Привіт! Моє шанування! Здоровенькі були!

– Добрий день! Добридень! День добрий і Вам (вам)! На добридень! Будьте здорові з неділею! Доброго здоров'я! Будьте і Ви здорові!

– Добрий вечір! Добри́вчір! На добри́вчір вам! На добраніч! Добраніч!

– До нової зустрічі! Щасливо! Бувайте здорові! Щастя вам! Бувай! На все вам (Вам) добре! Щастя!

І патріотичне привітання, відновлене в наш час:

– Слава Україні! Героям – слава!!!

Які засоби текстового зв'язку використовуються в науковому стилі для вираження ступеню достовірності повідомлення?

Відповідь. Для вираження ступеню достовірності повідомлення в науковому стилі використовуються такі засоби текстового зв'язку: очевидно, безумовно, без сумніву, безперечно, певно, певним чином, звичайно, (як) відомо, мабуть, можливо.

Які засоби текстового зв'язку використовуються в науковому стилі для вираження послідовності викладу?

Відповідь. Для вираження послідовності викладу в науковому стилі використовуються такі засоби текстового зв'язку: по-перше, по-друге, по-третє, насамперед, наостанку, спочатку, також, водночас, нарешті, на закінчення, передусім, почнемо з того, що.

Які засоби текстового зв'язку використовуються в науковому стилі для вираження співставлення, протиставлення?

Відповідь. Для вираження співставлення, протиставлення в науковому стилі використовуються такі засоби текстового зв'язку: так само, як ..., як ..., так і ..., проте, навпаки, у той самий час, однак, втім.

Які засоби текстового зв'язку використовуються в науковому стилі для вираження доповнення, уточнення?

Відповідь. Для вираження доповнення, уточнення в науковому стилі використовуються такі засоби текстового зв'язку: зокрема, крім того, щоправда, наприклад, точніше, зауважимо

Які засоби текстового зв'язку використовуються в науковому стилі для вираження причини та наслідку, умови та наслідку?

Відповідь. Для вираження причини та наслідку, умови та наслідку в науковому стилі використовуються такі засоби текстового зв'язку: якщо ..., то,

оскільки, тому, внаслідок, завдяки тому, що, у зв'язку з тим, що, у результаті, це пов'язано з, отже, зважаючи на те, що, це залежить від того, що, з огляду на викладене вище.

Які засоби текстового зв'язку використовуються в науковому стилі для вираження узагальнення, висновку?

Відповідь. Для вираження узагальнення, висновку в науковому стилі використовуються такі засоби текстового зв'язку: отже, відтак, узагальнюючи сказане, таким чином, із розглянутого можна зробити такі висновки, зважаючи на викладене вище, звідси, звідси висновок, підсумовуючи.

2. У листі Міністерства освіти і науки України від 22.09.2021 р. №1/9-482 «Щодо методичних рекомендацій про викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році» звертається увага на найпоширеніші некоректні вирази та канцеляризми-росіянізми, які зустрічаються у змістовому наповненні дидактичних матеріалів предметів природничої освітньої галузі і, вочевидь, наявні і в лексиці вчителів. Наводимо декілька правильних прикладів (Забава Л. Особливості писемної наукової мови. – К.: НУКМА):

Правильно «поширення у природі» замість «знаходження чи розповсюдження у природі» (поші́рювати (поширюватися) – збільшувати в обсязі, в масі чи просторі (поширювати інформацію). Розповсюджувати (розповсюджуватися) – розподіляти по багатьох місцях чи скрізь, але не суцільною масою, а окремими частками з маси (розповсюджувати газети, листівки тощо).

Правильно «застосовувати» замість «знаходити застосування».

Правильно «перебувати у стані...» замість «знаходитися у стані».

Правильно «визначити або обчислити», «встановити формулу» замість «знайти масу», «знайти швидкість» «знайти формулу».

У тексті лабораторних дослідів і практичних робіт треба писати «порядок виконання роботи або послідовність виконання роботи» замість «хід роботи або перебіг роботи».

Правильно «виконувати дослід, дослідження, експеримент тощо» замість «проводити дослід, дослідження чи експеримент».

Правильно «запишіть у таблицю» замість «занесіть у таблицю».

Правильно «перетворюються на...» замість «перетворюються у...».

Треба писати/говорити «підвищення тиску» замість «збільшення тиску», «зниження температури» замість «зменшення температури». (Зніжувати – знижувати рівень технологічних факторів – тиску, температури, напруги, швидкості, або ж ступінь якісних характеристик, наприклад активності, міцності (антонім – підвищувати). Зм́еншувати – зменшувати кількісні параметри – кількість, масу, розміри, об’єм, суму (антонім – збільшувати).

3. Пропоную розглянути і повторити загальноживані фізичні та астрономічні терміни.

Російська мова	Українська мова
Абсолютная влажность	Абсолютна вологість
Абсолютная звездная величина	Абсолютна зоряна величина
Абсолютная погрешность	Абсолютна похибка
Автоколебания	Автоколивання
Агрегатные состояния вещества	Агрегатні стани речовини
Активное сопротивление	Активний опір
Альфа-лучи	Альфа-промені
Атмосферное давление	Атмосферний тиск
Безопасность жизнедеятельности	Безпека життєдіяльності
Вероятность	Ймовірність
Вес	Вага
Весы	Ваги
Вещество	Речовина
Взаимодействие	Взаємодія
Влажность воздуха	Вологість повітря
Влияние	Вплив
Внутренняя энергия	Внутрішня енергія
Водяной пар	Водяна пара
Воздух	Повітря
Волновая поверхность	Хвильова поверхня

Восток	Схід
Восход небесного светила	Схід небесного світила
Вращательное движение	Обертальний рух
Время	Час
Вселенная	Всесвіт
Всемирного тяготения закон	Всесвітнього тяжіння закон
Вторая космическая скорость	Друга космічна швидкість
Вынужденные колебания	Вимушені коливання
Гармонические колебания	Гармонійні коливання
Год	Рік
Границы применения	Межі застосування
Громкость звука	Гучність звуку
Давление	Тиск
Дальнодействие	Дальнодія
Двигатель	Двигун
Движение	Рух
Двойные звезды	Подвійні зорі
Действительное изображение	Дійсне зображення
Дифракционная решетка	Дифракційні ґратки
Дифракция волн	Дифракція хвиль
Длина	Довжина
Длина волны	Довжина хвилі
Емкостное сопротивление	Ємнісний опір
Емкость электрическая	Ємність електрична
Жидкость	Рідина
Затухание колебаний	Загасання коливань
Звездная величина	Зоряна величина
Звездное время	Зоряний час
Звезды	Зорі
Зеркало	Дзеркало
Зодиакальные созвездия	Зодіакальні сузір'я
Излучение	Випромінювання
Измерение	Вимірювання
Изображение оптическое	Зображення оптичне
Индуктивное сопротивление	Індуктивний опір
Инфракрасное излучение	Інфрачервоне випромінювання
Искусственный спутник	Штучний супутник
Испарение	Випаровування
Использование	Використання
Исследовательские навыки	Дослідницькі навички
Исследовать	Досліджувати
Источник тока	Джерело струму
Колебания	Коливання
Количество вещества	Кількість речовини

Количество теплоты	Кількість теплоти
Коэффициент полезного действия	Коефіцієнт корисної дії
Круг склонений	Коло схилення
Луна	Місяць
Луч	Промінь
Месяц	Місяць
Минута	Хвилина
Млечный путь	Молочний шлях
Мнимое изображение	Уявне зображення
Молния	Блискавка
Мощность	Потужність
Наблюдение	Спостереження
Напряженность	Напруженість
Насыщенный пар	Насичена пара
Невесомость	Невагомість
Новолуние	Молодик
Окружающая среда	Довкілля
Освещенность	Освітленість
Ось вращения	Вісь обертання
Ответ	Відповідь
Отклонение	Відхилення
Относительная влажность	Відносна вологість
Относительная погрешность	Відносна похибка
Отражение света	Відбивання світла
Парообразование	Пароутворення
Переменные звезды	Змінні зорі
Переменный ток	Змінний струм
Перемещение	Переміщення
Период колебаний	Період коливань
Период полураспада	Період напіврозпаду
Плавление	Плавлення
Плотность	Густина
Плотность тока	Густина струму
Поверхностное натяжение	Поверхневий натяг
Поглощение света	Поглинання світла
Погрешность измерений	Похибка вимірювань
Показатель преломления	Показник заломлення
Полдень	Південь
Полное внутреннее отражение	Повне внутрішнє відбиття
Полнолуние	Повний місяць
Полночь	Північ
Получить (ответ)	Отримати (відповідь)
Полярное сияние	Полярне сяйво
Поперечная волна	Поперечна хвиля

Постоянный ток	Постійний струм
Поступательное движение	Поступальний рух
Преломление света	Заломлення світла
Пренебрегать	Нехтувати
Приближенный	Наближений
Привести пример	Навести приклад
Причинно-следственные связи	Причинно-наслідкові зв'язки
Применение	Застосування
Продольная волна	Поздовжня хвиля
Пространство	Простір
Равновесие	Рівновага
Равноускоренное движение	Рівноприскорений рух
Разрешающая способность	Роздільна здатність
Рассеяние света	Розсіювання світла
Рассматривать	Розглядати
Расстояние	Відстань
Расчет	Розрахунок
Результат измерения	Результат вимірювання
Результат наблюдения	Результат спостереження
Результат (следствие)	Наслідок
Решать	Розв'язувати
Решение (ответ)	Розв'язок
Решение (действие)	Розв'язання
Решение задач	Розв'язування задач
Рисунок (чертеж, схема)	Рисунок
Рисунок (картинка)	Малюнок
Сверхпроводимость	Надпровідність
Свет	Світло
Светимость	Світність
Световая волна	Світлова хвиля
Световое излучение	Світлове випромінювання
Световой год	Світловий рік
Свободное падение	Вільне падіння
Свободные колебания	Вільні коливання
Сдвиг фаз	Зсув фаз
Сила тока	Сила струму
Система отсчета	Система відліку
Склонение (светила)	Схилення (світила)
Скорость	Швидкість
Сложение сил	Додавання сил
Созвездия	Сузір'я
Сообщающиеся сосуды	Сполучені посудини
Средство измерения	Засіб вимірювання
Сутки	Доба

Трение	Тертя
Тяготение	Тяжіння
Угловое ускорение	Кутове прискорення
Ускорение свободного падения	Прискорення вільного падіння
Центростремительное ускорение	Доцентрове прискорення
Час	Година
Часовые пояса	Часові пояси
Число	Число
Число (количество)	Кількість
Электрическая цепь	Електричне коло
Электромагнитное излучение	Електромагнітне випромінювання
Эхо	Луна
Явление	Явище
Яркость	Яскравість

4. Повторимо правопис утворення десятинних кратних і часткових одиниць

Множники і префікси для утворення десятинних кратних і часткових одиниць

Множник	Префікс	Позначення	Назва		Приклад і вимова
			скорочена	повна	
10^{-2}	санти	с	см	сантиметр	Одна сота метра
10^{-3}	мілі	м	мл	мілілітр	Одна тисячна літра
10^{-6}	мікро	мк	мкг	мікрограм	Одна мільйонна грама
10^{-9}	нано	н	нм	нанометр	Одна мільярдна метра
10^{-12}	піко	п	пФ	пікофарад	Одна трильйонна фарада
10^{-15}	фемто	ф	фс	фемтосекунда	Одна квадрильйонна секунди
10^{-18}	атто	а	ак	аттограм	Одна квінтільйонна грама

5. Повторимо правопис деяких одиниць виміру.

Повна назва	Позначення	Приклад написання і вимова (у дужках)
ампер*, міліампер	А, мА	Сила струму 3,5 А (три з половиною амperi); 50 А (п'ятдесят амперів)
ампер-година, міліампер-година	А·год., мА·год.	Ємність акумулятора 500 мА·год (п'ятсот міліампер-годин)
ар*, гектар	а, га	Площа ділянки 2 га (два гектари, ні в якому разі не два га!); 5 га (п'ять гектарів)
байт*, кілобайт, мегабайт, гігабайт	б, кб, Мб, Гб	Флеш-карта на 8 Гб (вісім гігабайтів)
бекерель	Бк	Активність радіонукліда 7 Бк (сім бекерелів)
ват*, кіловат, мегават, міліват	Вт, кВт, МВт, мВт	Потужність 2 В (два вати); 250 Вт (двісті п'ятдесят ватів)
вольт*, мілівольт, кіловольт	В, мВ, кВ	Напруга 4 В (чотири вольти); 220 В (двісті двадцять вольтів)
гаус*, кілоггаус	Гс, кГс	Магнітна індукція 4 Гс (чотири гауси); 7 Гс (сім гаусів)
герц*, кілоггерц, мегагерц	Гц, кГц, МГц	Частота 3 Гц (три герци); 50 мГц (п'ятдесят мегагерців)
година, хвилина, секунда	год, хв, с	Час 5 год 25 хв 3 с (п'ять годин двадцять п'ять хвилин три секунди)
градус Цельсія	°С (град. С)	Температура –15 °С (п'ятнадцять градусів за Цельсієм з позначкою мінус, мінус п'ятнадцять градусів за Цельсієм)
градус, мінута, секунда кутові	°, ', "	Кут 3° 5' 7" (три градуси п'ять мінут сім секунд)
грам, кілограм, міліграм, мікрограм	г, кг, мг, мкг	Маса тіла 7 г (сім грамів)
грам на кубічний сантиметр, кілограм на кубічний дециметр, тонна на кубометр	г/см³, кг/дм³, т/м³	Густина алюмінію (не питома вага!) 2,7 г/см³ (два і сім десятих грама на кубічний сантиметр)

кельвін*	К (без позначки градуса °)	Абсолютна температура зразка 5 К (п'ять кельвінів)
кубічний метр	м ³	Об'єм камери 3 м ³ (три кубічні (або кубічних) метри, або три кубометри)
кулон*	Кл	Кількість електрики 3 Кл (три кулони); 30 К (тридцять кулонів)
літр, мілілітр, декалітр	л, мл, дкл	Об'єм реактора 10 л (десять літрів)
метр за секунду	м/с	Швидкість вітру 20 м/с (двадцять метрів за секунду)
метр, кілометр, дециметр, сантиметр, міліметр, мікромметр, наномметр	м, км, дм, см, мм, мкм, нм	Висота вежі 5 м (п'ять метрів); довжина С–С зв'язку 0,154 нм (нуль цілих сто п'ятдесят чотири тисячних наномметра)
міліметр ртутного стовпа	мм рт. ст.	Тиск у приладі 10 мм рт. ст. (десять міліметрів ртутного стовпа)

Повна назва	Позначення	Приклад написання і вимова (у дужках)
моль*, мілімоль	моль, ммоль	Кількість речовини 8 моль (прочитуємо: вісім молів)
моль/літр	моль/л	Мольна концентрація 2 моль/л (два моль на літр)
ньютон*	Н	Сила 2 Н (два ньютони); 10 Н (десять ньютонів)
обернений сантиметр	см ⁻¹	Хвильове число 100 см ⁻¹ (сто обернених сантиметрів)
ом*, мегом	Ом, Ω, МОм	Опір дроту 2 Ом (два оми); 5 Ом (п'ять омів)
паскаль, гектопаскаль	Па, гПа	Тиск у реакторі 20 Па (двадцять паскалів)
пуаз*	пз	Динамічна в'язкість 5 пз (п'ять пуазів)
секунда, мілісекунда	с, мс	Півперіод реакції 60 с (шістдесят секунд)

Пропоную заповнити форму зворотного зв'язку за покликанням:

<https://docs.google.com/forms/d/1o6ZdrglJsbWUFAUb2POwYrHiWPAZBB3LCAReX9ZSOMw/edit>

Дякую за увагу! Натхнення і творчої праці!